

Krystyna Gutowska-Dudek

ZAGMATWANE DZIEJE „PORTRETU KRYSTYNY POTOCKIEJ W WIEKU DZIECINNYM”, DO 1956 ROKU

Okolo dwieście lat temu w zbiorach muzeum wilanowskiego pojawiły się dwa portrety Krystyny Potockiej (około 1776-1800), bratanicy Stanisława Kostki Potockiego. Jeden reprezentacyjny (olej, płótno, 155 x 113 cm) i określony jako dzieło malarki szwajcarskiej Angeliki Kauffmann (1741-1807). Przedstawia małą dziewczynkę w całej postaci na tle parku z wysokimi drzewami, która podlewa kwiaty rosnące obok grobowca oraz urny stojącej na postumencie. Krystyna Potocka nosi białą, długą sukienkę, przepasaną czarną szarfą i ozdobioną czarnymi wstążkami na rękawkach oraz na dole spódnicy. Jej jasna postać z blond główką kontrastuje z chłodnym tonem kamiennego monumentu i zacienionego krajobrazu. Drugi obraz mniejszy, w kształcie owalu (olej, płótno, 62 x 46 cm), ukazuje portretowaną w półpostaci, na neutralnym tle, w tym samym ujęciu i stroju jak na pierwszym wizerunku¹.

Od początku informacje dotyczące tych obrazów – niesygnowanych przez artystów – nie były pełne i stąd budziły wśród badaczy wątpliwości, oraz dyskusje. Chociażby nie było jasności odnośnie do miejsca i momentu namalowania oraz autorstwa owalnego portretu, który jak przyjęto stanowi fragment obrazu, łączonego z nazwiskiem Kauffmann. Zastanawiano się czy był on kopią sporządzoną w otoczeniu artystki, np. przez jej męża Antoniego Zucchiego, czy też przez Karola Jana Dollingera, stypendystę

króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, z którym korespondował wtedy ojciec małej modelki, Ignacy Potocki. Ta ostatnia sugestia nie wydaje się prawdopodobna, ponieważ Dollinger studiował architekturę i był potem pomocnikiem Chrystiana Piotra Aignera².

W pamiętniku Kauffmann znajdujemy wiadomość o wykonaniu portretu córki Ignacego Potockiego w grudniu 1783 roku w Rzymie:

Rome, XII, 1783 For the Count Potowsky of Poland the portrait daughter of the above, little girl seven years old, on canvas 6 spans ten by 5 spans. Life size full length figure, the beholding the flowers which are growing by the tomb of her two sisters. The urns complete this wonderful funeral monuments which is situated in a park, or rather in a sort of wood; the girl dresses in white a few mourning ribbons about her costume. 100 Zecchini it was paid for on 19th November, 222 crowns, that is 110 Zecchini³.

Na nostalgiczny charakter obrazu wpłynął osobisty dramat Ignacego Potockiego, nagła śmierć 22 IV 1783 roku żony Izabeli (Elżbiety) z Lubomirskich⁴. Niedługo po tym smutnym wydarzeniu Ignacy Potocki pojechał do Włoch. W Rzymie odwiedził atelier sławnej malarki i zamówił portret jedynaczki, którego kompozycja zgodnie z życzeniem zleceniodawcy nawiązywała do tragedii rodzinnej. Obraz miał być nie tylko czułym wizerunkiem dziecka, ale także upamiętnieniem niedawnej śmierci

matki oraz wspomnieniem o zmarłym rodzeństwie Krystyny. Z cytowanego tekstu pamiętnika Kauffmann wynika, że portret był wykonany olejem na płótnie oraz miał wymiary 6 piędzi i „10” na 5 piędzi. Jedna piędź to około 229 mm, a więc nie można dokładnie przeliczyć tych wymiarów, wychodzi w przybliżeniu 1374 mm i „10” na 1145 mm. Zastanawiające, że obraz znajdujący się dziś w Wilanowie ma większe rozmiary 155 x 113 cm, czyli 1550 x 1130 mm.

Malarka pisze, że dziewczynka w wieku 7 lat, podlewa kwiaty na grobie dwu sióstr. Wiek Krystyny się zgadza, ale druga informacja jest błędna, ponieważ zmarłe dzieci Ignacego to pierworodny syn Stanisław urodzony w 1773 roku i zmarły w 1777 roku, w wieku trzech lat, oraz córeczka Eleonora zmarła niedługo po urodzeniu w 1783 roku⁶.

W notatkach Stanisława Kostki Potockiego, prowadzonych w tzw. „Pamiętniku Interessow”, dwa portrety Krystyny wymienione zostały w 1798 roku, wśród obrazów znajdujących się w Warszawie bez podania nazwiska malarza oraz z wyceną na 40 i 10 dukatów:

De Mlle Christine Potocka 40 #

Ditto De Mlle Christine Potocka 10 #⁶.

Zastanawia ich niska wartość w porównaniu z innymi obrazami wymienionymi w tych zapisach. Np. dwa portrety, określone jako dzieła Angeliki Kauffmann, a przedstawiające księżnę Izabelę Lubomirską i Stanisława Kostkę Potockiego, które są znane dzisiaj już tylko z drzeworytów umieszczonych w albumie Skimborowicza i Gersona, wyceniono znacznie wyżej:

Portrait de la Princesse Marechalle p. Angel. Kauff. 80

Portrait de Cte Stanislas Potocki pendant

Ditto 80.

Także większa suma podana jest przy dwu portretach malowanych przez Batoniego:

Portrait de Madame la C. Stanislas Potocka Battoni 50

Ditto De Madame la Marechalle Potocka 50⁷.

Miejsce przechowywania obu portretów Krystyny, zanim stały się własnością Stanisława Kostki Potockiego, a może raczej Aleksandry Potockiej, nie jest dokładnie określone. Mógł to być warszawski pałac Ignacego Potockiego, który formalnie otrzymał od księżnej Lubomirskiej aktem z dnia 11 VIII 1784 roku, (po śmierci jej męża marszałka Lubomirskiego; obecnie w tym miejscu hotel Bristol). Następnie 14 III 1796 roku Ignacy przekazał pałac aktem hipotecznym córce Krystynie. Po jej śmierci sporządzono 11 III 1800 roku sesję spadkową na rzecz Aleksandry Potockiej. Na początku maja 1802 roku Aleksandra i Stanisław Kostka Potocki sprzedali posiadłość z pałacem Rafałowi Amorowi i Urszuli z Ustrzyckich Tarnowskim⁸.

W tym czasie małżonkowie Potoccy byli już właścicielami Wilanowa oraz pałacu w Warszawie (obecnie Ministerstwo Kultury), od 1799 roku.

Wcześniej, jesienią 1791 roku jeden z wizerunków Krystyny został zawieszony do Radzyna, do ciotki Potockich, Katarzyny Kossakowskiej. Przypuszcza się, że ten łączony z nazwiskiem Kauffmann, ale nie jest to pewne, ponieważ Kossakowska nic nie wspomina w korespondencji ani o kompozycji obrazu, ani o malarzu, wyrażając jedynie radość z otrzymania podobizny ulubienicy:

(...) W. JM. Machowski w tym momencie stanął i przywiózł kochaną Krysię, tak jak żywą; nieskończoną mam obligacją za ten

portret. Powiesiłam ją na tym miejscu, gdzie zawsze patrzę na nią⁹.

Na podstawie cytowanego „Pamiętnika Interessow” wiemy, że oba portrety w 1798 roku były na pewno w Warszawie, pytanie czy w jednej z rezydencji Stanisława Kostki Potockiego, czy może jeszcze w pałacu Ignacego Potockiego na Krakowskim Przedmieściu, wtedy należącym do jego córki. Sprawa przekazania tych portretów Stanisławowi Kostce Potockiemu może mieć związek z zadłużeniem Ignacego i spłatą jego zobowiązań¹⁰.

Kolejne źródło „Spis obrazów wilanowskich” z dnia 10 VIII 1821 roku, pod nr 30 wymienia między obrazami znajdującymi się w „lewym” (właściwie prawym – południowym) skrzydle pałacu, w sypialni tylko portret namalowany przez Kauffmann, pomijając wizerunek zmniejszony:

(...) *Całkowita dziecinna figura ś.p. Krystyny Potockiej, podlewiającej kwiaty koło grobu Matki, Angelica Kauffmann. Obok umieszczone są wymiary - wysokość 4 stopy 10 cali oraz szerokość 3 stopy 6 cali, czyli wysokość około 140,6 cm i szerokość 101,64 cm, ponieważ jedna stopa = 28,8 cm, a 1 cal = 25,4 cm. Są to wymiary bliższe tym zanotowanym przez malarkę niż obecnym pomiarom portretu. Inwentarz datowany przez J. Morawińskiego na 1825 rok w zasadzie powtarza dane dotyczące obrazów zapisane w 1821 roku¹¹.*

Po raz pierwszy wiadomość o obrazie Angeliki Kauffmann była publikowana w 1827 roku w przewodniku Łukasza Gołębiowskiego „Opisanie historyczno-statystyczne miasta Warszawy” wśród obrazów znajdujących się w pałacu wilanowskim, bez wymiarów:

(...) *przez Angelikę Kauffman tkliwą*

obraz Krystyny Potockiej, córki Ignacego, skrapiającej kwiaty około grobowca matki, które wkrótce i na jej grobie wzrastać miały¹².

W wydanym w 1834 roku katalogu Antoniego Blanka „Spis obrazów znajdujących się w Galeryi i Pokojach Pałacu Wilanowskiego”, uwzględniony jest również tylko portret pędzla Kauffmann, bez wymiarów:

Obrazy w pokojach lewego skrzydła (sic! właściwie prawego) ... Drugi salon Hr. Krystyna Potocka, Córka Ignacego Potockiego, podlewiająca kwiaty na grobie Matki, piękny Portret Angelika Kauffman. Podobnie w inwentarzu rękopiśmiennym sporządzonym w 1837 roku znajduje się on w drugim salonie lewego skrzydła, pod tym samym numerem z zapisem o tej samej treści¹³.

Kolejny inwentarz zbiorów podpisany przez K. Karniewskiego z 1840 roku, dodaje tylko uwagę o wzroście lub wieku portretowanej (obraz nadal znajduje się w prawym skrzydle, w drugim salonie):

Hra: Krystyna Potocka Córka Ignacego Hrabiego Potockiego, podlewiająca kwiaty na grobie Matki, piękny portret Angelika Kauffman, mała figura. Także pominięte są wymiary portretu¹⁴.

Pomnikowy album „Willanów...”, opracowany przez H. Skimborowicza i W. Gersona, wydany w 1877 roku opisuje tylko całopostaciowy portret Krystyny również w „salonie bawialnym” (oznaczonym na planie liczbą 34):

(...) *obok wzmiankowanego już nieco wyżej obrazu Angeliki Kauffmann (mowa o portrecie Anny z Cetnerów Potockiej), znajduje się i druga jej kompozycja, w której wystawia portretowaną Krystynę Potocką, córkę Ignacego, (pisarza w. k. Lit.), podlewiąca kwiaty na grobie matki¹⁵.*

W inwentarzu z 1877 roku natomiast ponownie wymienione są dwa

portrety „dziecinne” Krystyny Potockiej, bez wymiarów, ale z lokalizacją i nowymi numerami inwentarza, które będą już powtarzane w późniejszych źródłach i publikacjach do inwentaryzacji zbiorów po II wojnie światowej:

Salon Bawialny, ... 598. Krystyna Potocka. W wieku dziecięcym, w białej sukni. Cała postać. Angelika Kauffman Ur. 1747, um. 1807 roku Córka Ignacego Mar-szałka Litewskiego i Izabelli Lubomirskiej Mar-szałkówny W. Kor. Um. 4 marca 1800 roku w Kurowie, ... Krystyna Potocka. W wieku dziecięcym, w sukni białej. Owal, 1/2 fig. Kopia z portretu Ang. Kaufman, /patrz No 598/ ¹⁶.

Pod koniec XIX wieku, w przewodniku Czajewicza z 1893 roku, w wykazie obrazów odnotowane są także dwa portrety Krystyny Potockiej – bez wymiarów, ale z lokalizacją:

Salon bawialny (nr. 34) ... 598. Krystyna Potocka, córka Ignacego i Izabelli z Lubomirskich; portret malował Angelica Kauffman 1742-1807 roku ... Cabinet ... 636. Krystyna Potocka ¹⁷.

Najbardziej dokładne dane o tych obrazach umieszczono w inwentarzu z 1895 roku, ze zmienioną lokalizacją i wymiarami, znacznie różniącymi się od zanotowanych przez Kauffmann i w „Spisie z 1821 roku”, jak również (wprawdzie niewiele) od pomiarów obecnych:

Salle de Billard ... 91. 598 Kauffmann /Marie Anne Angélique Catherine/ dite Angelica 1741-1807. Ecole Allemande. Portrait de Christine Potocka, fille d'Ignace et d'Isabelle Lubomirska. Elle est représentée en robe blanche arronant des fleurs sur le tombeau de sa mère. Toile. Hauteur 1' 56. Largeur 1' 10' ... Cabinet des Porcelaines ... 101. 636 Kauffmann /Angélica/ /d'après/ Portrait de Christine Potocka, fille de Ignace Potocki /voir le No 598. Toile ovale. Hauteur 62' largeur 45' ¹⁸.

Na początku dwudziestego wieku, w 1915 roku została opublikowana pierwsza reprodukcja portretu Krystyny Potockiej, określonego jako dzieło Kauffman, w przewodniku Ernesta Łunińskiego. Obraz wspomniany jest bez opisu i wymiarów:

Angelika Kauffmann portretowała córeczkę Ignacego Potockiego Krystynę ¹⁹.

W 1916 roku ukazuje się pierwsze wydanie opracowania Edwarda Chwałewika „Zbiory Polskie...”, w którym autor omawia także kolekcję wilanowską. Jednakże nie opisuje dokładnie obrazów, wymienia jedynie nazwiska malarzy, m.in. A. Kauffmann. Podobnie w drugim, poszerzonym wydaniu tego dzieła z 1926 roku, jest wzmiankowane tylko nazwisko artystki „A. Kauffmann”. Ten brak dokładniejszej informacji o tyle jest interesujący w wypadku cenionej artystki, że w tej publikacji, przy większości nazwisk sławnych malarzy, Chwałewik podaje w nawiasie tytuł obrazu. Nie można też stwierdzić, który obraz miał na myśli, ponieważ w tym okresie w posiadaniu właścicieli Wilanowa znajdowały się jeszcze trzy obrazy namalowane przez Angelikę Kauffmann: portret Anny z Cetnerów Potockiej, portret Stanisława Kostki Potockiego i portret Izabelli Czartoryskich Lubomirskiej ²⁰.

Nie wiadomo dlaczego w latach 1925-1939 nie mamy informacji o miejscu przechowywania obu portretów Krystyny Potockiej. Są pominięte w inwentarzach z 1925, 1932 roku, jak również w wydanym na kilka lat przed II wojną światową, w 1934 roku, przewodniku napisanym przez Władysława Dynowskiego, a także inwentarzu z 1936 roku. Niewykluczone, że nie było ich wówczas w Wilanowie ²¹.

Losy zbiorów wilanowskich w okresie okupacji niemieckiej

i powstania warszawskiego wymagają nadal prowadzenia sukcesywnych kwerend archiwalnych i dalszych badań, które wcześniej z różnych względów nie były możliwe. Cenny dokument dotyczący okresu powstania warszawskiego pozostawił kustosz zbiorów wilanowskich Jan Morawiński, który prowadził notatki i sporządził listę obrazów, zabieranych z Wilanowa i ładowanych do pociągu 31 IX 1944 roku. W tym wykazie, liczącym 137 obrazów wymienia portret Krystyny Potockiej pędzla A. Kauffman, poz. 6: 598. *Angelika Kauffmann. Portret Krystyny Potockiej podlewającej kwiaty na grobie matki*²².

Warunki, w których pracował Morawiński były niezwykle trudne:

...wszystkie obrazy sfłoczone były w trzech szczupłych częściach piwnicy, połączonych ze sobą wąziutkim korytarzem. W pomieszczeniach tych nie było miejsca na przekładanie obrazów ani światła, co uniemożliwiło przegląd i selekcję obrazów przed ich wyniesieniem na światło dzienne. Przy tych trudnościach, do których doszło jeszcze zniecierpliwienie przypadkowo zgonionych pracowników, podział ów nie został tak precyzyjnie, jakby można żądać, wykonany.

Zostały wzięte następujące obrazy, których spis dokonywany dosłownie na kolanie, w pośpiechu i przy braku jakiegokolwiek inwentarza pomocniczego jest również bardzo niedostateczny (wytluszczenia red.). Zaletę jego stanowi dokładne zapisanie numerów inwentarzowych. Pierwsza jego pozycja – to numer porządkowy, druga numer inwentarzowy z 1895 i 1924 roku (ten sam w obu inwent.), trzecia zaś numer inwentarza Aleksandry z Lubomirskich Potockiej z 1823. Określenia autorów, tam gdzie są podane, są również według tego ostatniego inwentarza. Zarówno numery, jak określenia spisane są z numeracją na odwrocie obrazów. Okreś-

*lenie scen było utrudnione z powodu pleśni pokrywającej powierzchnię malowideł (wytluszczenie red.)*²³.

W tych ekstremalnych warunkach trudno było się ustrzec od pomyłki. Niestety istotne błędy popełnił Morawiński w określeniu inwentarzy. Nie dysponujemy inwentarzem Aleksandry Potockiej z 1823 roku. Nie zachował się również inwentarz z 1924 roku, lecz z 1925 roku. Ponadto w samej liście też są pomyłone dane dotyczące samych malowideł, np. Morawiński odnotował dwa obrazy o różnych numerach inwentarzowych, a przedstawiające ten sam temat „Lukrecja” i określone jako dzieła tego samego malarza Palma il Giovane:

24. – 114, 287. *Palma il Giovane. Lukrecja, ol. pl.*

137. – 197, 196. *Palma il Giovane. Lukrecja, ol. pl.*²⁴.

Wydaje się mało prawdopodobne, aby w kolekcji były dwa obrazy noszące ten sam tytuł i wykonane przez tego samego artystę.

Tak nazwane malowidła oraz wykonane przez Palmę nie zachowały się w zbiorach Muzeum ani nie udało się ich zidentyfikować w dawnych inwentarzach czy publikacjach. Wymieniane są w nich jedynie dwa obrazy o zbliżonej treści: jeden Cranacha, ukazujący nieszczęśliwą Lukrecję przebijaną się sztyletem oraz drugi ukazujący scenę jej gwałtu, przypisywaną Guercinowi pt. *Tarkwiniusz i Lukrecja*. Oba zachowane są w zbiorach i mają inne numery dawne. Po 1877 roku w Wilanowie pojawił się trzeci obraz o tej tematyce, oznaczony właśnie numerem 196, który nie odnalazł się po II wojnie światowej.

Przypomnijmy, że na liście Morawińskiego ten numer odnosi się do

nieistniejącego inwentarza Aleksandry Potockiej z 1823 roku (przy poz. 137). We wspomnianych spisach inwentarzowych z 1895 i 1925 roku, pod numerem inwentarza „196” zanotowano tylko tytuł obrazu „Lukrecja”, lecz pominięte zostało nazwisko malarza. Dlatego nie mamy żadnej pewności, że ten zapis dotyczy obrazu wymienionego przez Morawińskiego²⁵.

W związku z tymi uwagami należy uznać notaty zasłużonego kustosa Muzeum wilanowskiego za ważne dokumenty, przedstawiające okoliczności i warunki ratowania zbiorów, ale nie mogące służyć jako niepodważalne świadectwo, że dane obrazy z całą pewnością były prawidłowo rozpoznane i opisane. Stąd nie możemy być pewni, że w danym momencie w 1944 roku portret Krystyny Potockiej malowany przez A. Kauffmann znajdował się w Wilanowie i został stąd wywieziony przez Niemców. Losy mniejszego, owalnego portretu - nie wymienionego w wykazie Morawińskiego - nie są też dokładnie znane.

Po II wojnie światowej dwa „dziecinne” portrety córki Ignacego Potockiego razem wracają ze Związku Radzieckiego, dopiero na początku października 1956 roku (oficjalnie przyjęto datę 16 IX 1956) i są wymienione w wykazie rewindykacyjnym przechowywanym w Muzeum Narodowym w Warszawie - tzw. „spisok” - pod numerami 310 oraz 316. Z tym, że w katalogu urzędzonego wtedy propagandowego pokazu: *Wystawy dzieł sztuki zabezpieczonych przez ZSRR...*, wymieniono jeden obraz:

KAUFFMANN ANGELICA 1741-1807.
Portret Krystyny Potockiej, olej, płótno,

155 x 113, Wilanów - Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie²⁶.

„Spisok”, został sporządzony w jęz. rosyjskim przez Galerię Ermitaż w Leningradzie podczas przekazywania obrazów stronie polskiej. Jest podpisany przez osoby reprezentujące stronę zdającą i przyjmującą. Przy poszczególnych obrazach odnotowane są nazwiska malarzy, tytuły obrazów, technika, wymiary, miejsce pochodzenia, nr inwentarza oraz krótkie opisy prac konserwatorskich.

I tak portret namalowany przez Kauffmann według tego spisu ma wymiary 155 x 113 cm, zgodne z wymiarami obrazu znajdującego się w Wilanowie, ale numer inwentarza 351 (sic!), a powinno być 598. Nie wiadomo skąd wzięto ten numer, ponieważ inne obrazy wilanowskie, rewindykowane w tym czasie mają spisane numery odpowiadające stempelowi: Galerii obrazów w Wilanowie z Pilawą i numerem. Zapis informuje, że obraz był dublowany oraz wymieniono krosna. Po tej konserwacji na odwrocie obrazu nie zachowały się dawne oznaczenia, jedynie z okresu pobytu w ZSRR oraz naniesione po powrocie do Polski.

Niepokojący jest zwłaszcza fakt, braku oznakowań wilanowskich z XIX wieku - nie ma ich pod dublażem. Czy zostały usunięte, czy też ich nie było?

Przy portrecie owalnym „spisok” podaje wymiary 62 x 36 cm (być może błąd maszynowy, winno być 62 x 46 cm), nr inwentarza 643 oraz informację, że miał wykonane uzupełnienia mastyksem w miejscach ubytków. Obecnie na jego odwrocie znajduje się napis: *Krystyna Potocka córka Ignacego Potockiego Marszałka Wielkiego Litewskiego* oraz niżej stempel Galerii obrazów w Wilanowie z herbem Potockich i numerem 643 odnotowanym

przez „spisok” (winno być 636). I w tym wypadku nie wiadomo dlaczego ten numer nie odpowiada wymienionemu w dawnych źródłach.

W świetle zestawionych informacji pozostają bez odpowiedzi pytania gdzie znajdowały się oba portrety Krystyny Potockiej po 1925 roku oraz

kiedy zostały wywiezione z Polski, a potem zabezpieczone przez wojska radzieckie. A także dlaczego rozmiary obrazu Angeliki Kauffmann różnią się zdecydowanie od podanych przez malarkę.

1. Numery inwentarza Wil. 1690 i Wil. 1822.

2. S. Szymański, *Die Polonica der Angelica Kauffmann*, „Jahrbuch des Vorarlberger Landesmuseumsvereins”, 1958-1959, s. 19-23; M. Pawłowska, *O portretach polskich Angeliki Kauffmann*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie”, 1969, s. 89-90.

3. M. Pawłowska, op. cit., s. 89.

4. Z. Janeczek, *Ignacy Potocki Marszałek Wielki Litowski (1750-1809)*, Katowice 1992, s. 38, 44.

5. Z. Janeczek, op. cit., s. 38.

6. AGAD, AGWil., Anteriora 302, *Pamiętnik interesów samego J. O. Stanisława Kostki Potockiego Senatora i Wojewody*, s. 27, odpis Działu Dokumentacji Naukowej Muzeum Pałacu w Wilanowie, Mat. źr. 175.

7. loc. cit., s. 27.

8. B. Majewska-Maszkowska, *O warszawskiej siedzibie Stanisława Lubomirskiego marszałka wielkiego koronnego. Problem adaptacji barokowego pałacu w dobie Oświecenia*, w: *Muzeum i twórca. Studia z historii sztuki i kultury ku czci Prof. dr Stanisława Lorentza*, Warszawa 1969, s. 414-415.

9. List z Radzyna, 3 XI 1791 roku, opublikowany w: *Listy Katarzyny z Potockich Kossakowskiej, kasztelanowej kamieńskiej*, wyd. K. Waliszewski, Poznań 1883, cyt. za: A. Ryszkiewicz, *Francusko-polskie związki artystyczne. Wkręgu J. L. Davida*, Warszawa 1967, s. 38.

10. Niewykluczone, że portret Krystyny mógł się znajdować w pałacu na Krakowskim Przedmieściu 415, przekazany w 1799 roku przez księżną Lubomirską, Aleksandrze i Stanisławowi Kostce Potockim. Aleksandra miała w tym pałacu swój apartament, a jej mąż na prośbę teściowej w 1789 roku kierował przebudową wnętrza - zob. M. I. Kwiatkowska i I. Malinowska, *Pałac Potockich*, Warszawa 1976, s. 67 oraz B. Majewska-Maszkowska, *Mecenat artystyczny Izabeli z Czartoryskich Lubomirskiej (1736-1816)*, Ossolineum

1976, s. 218.

11. *Spis obrazów wilanowskich 1821*, nr 30 - AGAD, AGWil., Zarząd Muzeum nr 167 (odpis Działu Dokumentacji Naukowej Muzeum Pałacu w Wilanowie, Mat. źr. 18); *Catalogue des Tableaux, Estampe Portraits Dessains Statues Bustes etc. de la Galerie de Wilanow fait l'année 1825* - datowanie J. Morawińskiego, który sporządził odpis - Dział Dokumentacji Naukowej Muzeum Pałacu w Wilanowie, Mat. źr. 183 (d. sygn. Arch. Wil. „Wil. Rp. 760. Fol.”).

12. Ł. Gołębiowski, *Opisanie historyczno-statystyczne miasta Warszawy*, Warszawa 1827, s. 236.

13. A. Blank, *Spis obrazów znajdujących się w Galerii i Pokojach Pałacu Wilanowskiego*, Warszawa 1834, s. 44, nr 473; *Spis 1837*.

14. *Spis obrazów znajdujących się w pokojach i galerii pałacu wilanowskiego w miesiącu Listopadzie 1840 i sporządzony... K. Karniewski*, s. 4, nr poz. 31, AGAD, AGWil., Zarząd Muzeum w Wilanowie, nr 171; odpis Działu Dokumentacji Naukowej Muzeum Pałacu w Wilanowie, Mat. źr. 172/1.

15. H. Skimborowicz, W. Gerson, *Wilanów. Album widoków i pamiątek oraz kopie z obrazów Galerii Wilanowskiej wykonane na drzewie w Drzeworytni Warszawskiej z dodaniem opisów skróconych przez [...]*.

Angelika Kauffmann, „Portret Krystyny Potockiej w wieku dzieciennym”, 1783/84,
fot. W. Holnicki

- Warszawa 1877, s. 158.
16. *Inwentarz obrazów z 1877*, s. 50, nr 598 oraz s. 65 – nr 636; AGAD, AGWil., Zarząd Muzeum w Wilanowie, nr 179, odpis Działu Dokumentacji Naukowej Muzeum Pałacu w Wilanowie, Mat. zr. 169.
 17. W. Czajewski, *Ilustrowany przewodnik po Warszawie i okolicach, Wilanów, Czerniaków, Morysin, Gucin, Natolin wraz ze szczegółowym spisem 1000 obrazów z Galerii Wilanowskiej*, Warszawa 1893, s. 140 – nr 598, s. 143 – nr 636.
 18. G. Duchesne, *Catologues des tableaux, objets d'art et d'ameublement qui se trouvent au Palais de Wilanow, près de Varsovie, appartenant à Monsieur le Comte Xavier Branicki, Première Partie. Tableaux et Objects assimilés*, Paris 1895, s. 75, nr 598, s. 88 – nr 636; AGAD, AGWil., Zarząd Muzeum w Wilanowie, nr 180, odpis Działu Dokumentacji Naukowej Muzeum Pałacu w Wilanowie, Mat. zr. 180/b.
 19. E. Łuniski, *Wilanów, z osiemdziesięcioma ilustracjami*, Warszawa 1915, s. 21-22, 36.
 20. E. Chwałewik, *Zbiory Polskie archiwów, biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w zestawieniu alfabetycznym według miejscowości*, Warszawa 1916, s. 235 oraz II wyd. poszerzone dwutomowe, Warszawa – Kraków 1927, t. II, s. 462.
 21. *Galeria Wilanowska NN 1-554. Katalog I, Miłoleckiego*, AGAD, AGWil., Zarząd Muzeum w Wilanowie, nr 187, odpis Działu Dokumentacji Naukowej Muzeum Pałacu w Wilanowie, Mat. zr. 144; *Spis i szczerunek szczegółowy dzieł sztuki i zabytków 1932*, AGAD, AGWil., Zarząd Muzeum w Wilanowie, nr 189, odpis Działu Dokumentacji Naukowej Muzeum Pałacu w Wilanowie, Mat. zr. 142; *Inwentarz pałacu wilanowskiego. Inwentarz Państwowego Banku Rolnego 1936 sporządzony przez Oseckiego*, AGAD, AGWil., Zarząd Muzeum w Wilanowie, nr 183, odpis Działu Dokumentacji Naukowej Muzeum Pałacu w Wilanowie, Mat. zr. ?; W. Dynowski, *Zbiory Wilanowskie. Przewodnik. Nakładem Aniana Hr. Branickiego*, Warszawa 1934.
 22. J. Morawiński, *Zeznanie dotyczące szkód wyrządzonych w zbiorach Muzeum Wilanowskiego w czasie od 4 sierpnia 1944 do 19 stycznia 1945 r.*, w: *Walka o dobra kultury Warszawa 1939-1945. Księga zbiorowa pod redakcją Stanisława Lorentza*, Warszawa 1970, s. 173.
 23. *loc. cit.* s. 172-173.
 24. *loc. cit.*, poz. 24 s. 174, poz. 137 s. 177.
 25. Podobnie w wydany wcześniej przewodniku W. Czajewskiego – *Ilustrowany przewodnik po Warszawie i okolicach, Wilanów, Czerniaków, Morysin, Gucin, Natolin wraz ze szczegółowym spisem 1000 obrazów z Galerii Wilanowskiej*, Warszawa 1893, Pod wymienionymi przez Morawińskiego numerami figurują te same obrazy: ad. poz. 24 s. 114 – 114. Bernardino Luini „Św. Jan Chrzciciel”. s. 125 – 287. Moise Valentin 1600-1632 „Św. Łukasz” ad. poz. 137 s. 120 – 197. „Żydówka Amsterdamska”, s. 120 – 196. „Lakrecja”.
 26. *Wystawy dzieł sztuki zabezpieczonych przez ZSRR, Warszawa, Gdańsk, Poznań, Szczecin*, Warszawa 1956, s. 25.
 27. Oznakowania rosyjskie: 1. Nalepka na krośnie z rosyjskim nadrukiem i numerem wpisanym atramentem – G. E. Rest. No 337 (of) 2. napis kredą – W. 316 (oznakowanie rosyjskie) – na krośnie 3. Napis na krośnie ołówkiem – EKP 165.